

Еспанська рапсодія

Леонід Полтава

(Поема для молоді)

Лежать в задумі Піренеї.
Гористий край. Вузькі поля.
Від сонця — золоті алеї,
Від спраги — скорчена земля.
Деся виноградів у долинах,
А іншого не дав Господь
(Благословенна Україна
Не знає отаких безводь).
В гарячій небі ні пташини,
Там тільки сонця перелет.
Живе, неначе на жаринах,
Земля гітар і кастаньєт.

Толедо — місто за Мадридом,
На скелі скеля вище хмар,
І всіх лякає грізним видом
Стара фортеця Альказар.
Тут ген у тисяча п'ятсотім,
З убогих збігшися осель,
Живими кидала голота
Жидів із гострозубих скель...
Були тут готські навали
І королеви золоті,
Було, що й маврів розпинали
На християнському хресті...
І з Франції до цих колон
Підходив сам Наполеон...
Хоч місця мало — все минало,
Розвіявсь дим турнірів, чвар...

Та непохитною стояла
Стара фортеця Альказар.
Її ще Рим поставив трудно,
Лунає й досі тут: "Карай!"—
Стоїть фортеця нездобутна,

Оберіга еспанський край.

О, милі Еспанії риси!
Терниста і радісна путь!.
Тут навіть стрункі кипариси,
Як військо, тебе стережуть!

1936 рік

— Сеньйори! Більше не цілую руці я,
У нас — червона ліворуція!
"Ми на горі всім буржуям
Світовий пожар роздуєм,
Світовий пожар в крові,
Господи, благослови!" —
Кричав з трибуни ошуканець,
Нероба і республіканець.
І так у бій за інший лад
Пішов на брата брат,
І вже збираються в дорогу
Усі, хто не молився Богу,
Біжать по вулиці: — Ой, вей,
Приїхав навіть Гемінгвей!..—
З усіх кінців пливе підмога:
— Нехай живе Еспаня роха!—
А збоку хтось, немов на сміх:
— Чужинців більше, як своїх...

Які там закони, які перепони!
В Толедо ввірвались червоні колони,
Змішались ослята, чужинці і коні,
Знов стіни фортеці — від крові червоні

Бажаючи щастя для вбогих осель,
Скидають ченців живими із скель!

Гасають озброєні типи по місту:
— А де тут монахи? А де тут франкісти?
Де ка-пі-та-лісти?!
Даруєм тобі, Еспаніє, "мір"!—
Лютує червоний звір:

— Ми світу несем революцій пожар,
Здобудемо твій Альказар,
Ми зірвемо з тебе кокарду,
Полковнику Москардо!

У Африці

В еспанській Африці — намети.
Гармати. Варта. Кулемети.
Біля вогнів гуторить люд...
Салют, Еспанія, салют!
В пісках бездонних зеленіє
Оаза. Пальми, як надія...
А холод ходить крадькома
(Щоночі в Африці — зима).
В еспанській Африці під боком —
Араби, скакуни, Марокко...
А тут, де дюн піщаний вал,
Зібрав нараду Генерал.

Зелений френч. Спокійні очі.
Хоч видко, що останні ночі
Сон то прилине, то майне...
Та вояка тверда постава
Ніяк не зраджує турбот:
— Чекає смерть нас або слава,
Із нами, друзі, наш народ.
Збираємось у похід нині.
Нас не обходить жоден ізм,
В хреста і слави Батьківщині
Ми поховаєм комунізм.—
Танцює свічка піруети
І пада скоса на намет
Вождева постать, еполети,
Кавділльо різьблений портрет
Довкола збилися старшини,
Сини рибалок, шахт і рал.
Забрав усіх в кулак єдиний
Франціско Франко, Генерал.
Ще за пісками сонце спало,
Ще зорі тліли уночі,

Як військо викотились валом:
Гармати, танки, тягачі...
По жовтих дюн хамелеонах
Заблисне світло де-не-де,
Йдуть, вигинаючись, колони —
Нова Еспанія іде.

А потім порт і пароплави,
І зброї брязкіт, і гудки...
Не за багатство, не за славу —
За волю йдуть його полки.

Альказарська фортеця

Тисяча вояків, п'ятсот цивільних
У Альказарі, гордім і вільнім.
Зброї є досить, мало — води,
Менше с хліба, більше — біди,
Але анцихрист не пройде сюди!

Тисячі куль!..
Міжнародня бригада
Знов відступає, викручує задом,
Ванька пре матом, і навіть — ой-вей,
В бій іде сам Гемінгвей!
Та альказарці стоять, як залізні,
Задля Еспанії, задля Отчизни,
І тільки здалеку ловить вухо:

— Во ім'я Отця і Сина,
І Святого Духа...

Луї Москардо, полковника син,
Вийшов у розвідку ген, до долин,
Ліз по каміннях, дряпавсь кущами;
Раптом ще римський зірвався камінь
Долу, на скелю упавши, навзнак,
Навіть не крикнув з болю юнак..

А за годину вже й телефони
У Альказарі: — Хто це? — Червоні!

Хочеш, полковнику, бачити сина?
Здай нам фортецю! Здай нам країну!
Здай нам Еспанію, сукин ти сину!
Франко не пройде! Но пассаран!
Здай або син твій загине від ран!

23 липня 1936 року

У Альказарі тиша запала...
Варта пильніше пильнує мости...
Сина полковника десь катували
Стоміжнародні кати.

Знов телефону холодна змія:
— Падре, це я.
— Як твої справи, мій сину —
— Кажуть, що тут і загину,
Як не здаси Альказару.
Серце полковника — в хмару...
— Сину, фортеці я здати не можу.
Ти покладися на милість на Божу,
Крикни Еспанії славу вівіки.
Бога живого прохай про опіку...
Батьку. цілую... Я чую вже "плі!"
Сину, ти гідний своєї землі!

Наступ

Прийшла із Африки підмога,
І Муссоліні натяка.
Бика червоного за роги
Бере вже Франкова рука...
Встає народ і йде у лави,
Вся нація встає на бій,
І падають па полі слави
Бійці у славі бойовій,—
Та зневажають смерть солдати
(Ой, не один її зустрів!):
Не жаль нікому умирати
За волю рідних прапорів!

Аж золотіють кулемети,
Гримить вночі і серед дня:
Народ пісень, народ поетів
Червоних маврів проганя!
Кров закипа в Гвадалахарі,
З Валенсії клубоче дим...
У чужинецькому пожарі
Судилось гинуть молодим!
А решта, решта в Альказарі?
Два місяці облога там,
У бій ідуть і санітари,
Уп'явсь Москардо: — Не віддам!
Ви узяли мою дитину,
Але не візьмете країни!—
У Альказарі гинуть люди,
Все менше чути голосів,
Уже й останнього верблюда
Доїли, вже і псів, і псів...

Та ще дзвінкіше б'ють гармати,
І вороги летять у рів,
І наближається вже свято
Злото-червоних прапорів!
Біжать до Франції бригади,
Звиваються бридкі вужі,
Лишивши зброю й барикади,
Втікають наймити чужі!
Пакують їх у пароплави
І на Одесу плавом, плавом,
А там своє дістане звір —
В телятники і на Сибір.

Перемога

Вже перемога шовком стеле
У чистім небі прапори.
І чути голос Ізабелли
Із альказарської гори:
"Ми маврів вигнали ізнову,
Ми маєм вольнії уста,
Живи, Еспаніє чудова,

Під сяйвом вічною хреста!"

Хрести, знамена, труби з міді.
Солодкий перемоги мед!
Йдуть переможці у Мадріді,
Нова Еспаніє, вперед!
Стоїть Кавділльо на балконі,
Поруч Москардо – два орли,
Бо здобули оці колони,
Європі волю здобули!
Загинув син – живе країна,
Все очищається в огні
(Учися, вчися, Україно,
Немає волі без борні!).
Рукою рівно, прямовисне
Вітає Франко бій-полки,
І вбивці Льорки він не тисне
Безглуздо-глупої руки.

Він поведе країну світом,
Світи, Еспаніє, світи!
І скаже пам'ятник з граніту
Для всіх загиблих возвести,
Той, хто урятував Європу
Від всемосковського потопу!

"Долина мертвих"

Звивається круто з Мадріду дорога.
На камені камінь і жовта трава.
Там величний пам'ятник Дня Перемоги,
Хоча у граніті, та вже ожива.
В могутній горі, у розпеченій скелі
Б'є молотів спізнений гнів:
Тут буде для тисяч остання оселя —
Для вічних героїв і для ворогів.
І Луї Москардо тут ляже в граніті,
Під велет-хрестом, що сягає до хмар,
І ляже, заблуканий в дебрях політик,
Не винен в душі астурійський шахтар.
Минули у вічність гармати і коні,

Час попелом сіє на пройдену путь.
У Мертвих Долині лиш маки червоні
На спогад про битви цвігуть.
У Мертвих Долині, у Каєс Муертос,
Отут досинатимуть сні
Усі, що ніколи не знатимуть смерті —
Еспанії дочки й сини.

Прибуде Кавділльо і стане над ними
І серце обляжуть жалі,
І очі заллються сльозами рясними
За втраченим квітом землі.

Засяють свічки... Залунає молитва...
Поклін і останній привіт...
О, віва Еспанья! Ти виграла битву
Не тільки за себе — за світ!